

Posudek na bakalářskou práci

Název: Přistěhovalec v kontextu české společnosti

Autor: Adéla Reitermanová

Universita Karlova, Fakulta humanitních studií, Praha 2006, 139 s.

Vedoucí práce: PhDr. Dana Bittnerová, CSc.

Tématem bakalářské práce Adély Reitermanové se stala otázka chápání pojmu „přistěhovalce“ v kontextu dnešní české reality. Důraz přitom autorka kladla na pojetí pojmu u běžné české populace – tedy svůj zájem soustředila na etnokoncept zvoleného pojmu. Cílem analýzy se ovšem nestalo pouze vymezení daného etnokonceptu. Ambicí autorky bylo tento etnokoncept vztáhnout k dalším kontextům, jež často zacházejí s pojmem přistěhovalce, a které také nutně ovlivňují obsah pojmu vnímaný příslušníky české společnosti. Jako klíčové determinanty pro vymezení etnokonceptu pojmu přistěhovalce pak byly zvoleny historický, vědecký, mediální a právní kontext.

Jako zdroj dat využila Adéla Reitermanová sekundární literaturu, kterou reinterpretovala v logice zvoleného badatelského záměru (kapitola 2-5). Pro analýzu etnopojmu přistěhovalce pak získala data prostřednictvím ankety u 48 respondentů. Vědoma si diverzity české společnosti, zvolila si záměrně skupinu vymezenou shodnými demografickými a sociálními charakteristikami – studenty pražských vysokých škol. Volba takto definované skupiny navíc korespondovala se snahou zachytit či přesněji ověřit žádoucí tendenci v přístupu české společnosti k přistěhovalcům, kterou lze předjímat v souvislosti s prosazující se multikulturní ideologií. Vlastní anketa pak obsahovala otázky s otevřenými i uzavřenými odpověďmi, což ve výsledku autorce umožnilo vyhodnotit sebraná data nejen kvantitativně (frekvenční analýza), ale též kvalitativně (analýza obsahů). Na adresu tvorby dotazníku je pak nutno vyzdvihnout provedení pilotního výzkumu, který posloužil jako oponentura ankety.

Jak již bylo výše řečeno, východiskem pro uchopení etnokonceptu pojmu přistěhovalce se staly čtyři kontexty. V rámci historického kontextu uvažovala Adéla Reitermanová o zkušenosti, kterou získávala česká společnost v posledních třech generacích s přistěhovalci. Na základě studia sekundární literatury doložila, že reálná zkušenost nebyla za sledovaných 80 let stejná a že zejména změna politické situace po roce 1989 představovala výrazný zvrat, který se mohl zásadně promítnout do etnokonceptu pojmu přistěhovalce a to nejen v rovině třibení pojmu, ale též v rovině uplatňování postojů vyplývajících ze zkušenosti před rokem 1989.

Literární rešerší je i kapitola o vědeckém kontextu pojmu. Zde autorka velice zdařile vystihuje tři základní úhly pohledu badatelů na zvolenou problematiku přistěhovalectví. Představené „definiční obory“ pojmu - jinakost příchozích definovanou pojmem etnicita, integrace příchozích a proces migrace – se pak stávají klíčové i v nahlížení běžné populace.

Třetím sledovaným kontextem se stala média, kterým se snad nejvíce přisuzuje vliv na veřejné mínění. Zde se autorka opírala pouze o jediný na danou problematiku zacílený text. Možné rozšíření záběru mediálního kontextu by bylo vhodné, znamenalo by ovšem provést navazující výzkum, neboť sekundární literatura o mnoho více informací nenabízí. Tato cesta by znamenala ovšem i změnu obsahu (s ohledem na možný rozsah) celé práce.

Jednoznačnost v uchopení pojmu přistěhovalce pak logicky předznamenává právní kontext. Zde autorka ukázala, že pro právní řád je přistěhovalce špatně definovatelnou kategorií, neboť se nespojuje s žádným právním aktem, který by přistěhovalce potvrdzoval a následně měnil jeho právní postavení v nepřistěhovalce. Relevantním pojmem je proto slovo

cizinec, u něhož právní řád akcentuje vazbu na zdrojovou zemi a stupeň integrace do občanské společnosti hostitelského – v tomto případě českého státu.

Klíčové téma – téma etnokonceptu pojmu „přistěhovalec“ - pak Adéla Reitermanová nahlížela ve dvou rovinách: 1. definice pojmu a 2. postoje, které pojem předjímá. Při hledání definice pojmu respondenty autorka vyšla z otevřených odpovědí. Ukázala mnohovrstevnatost, která se pojí se sledovaným pojmem. Pro mne se tak potvrdila lepší validita kvalitativního výzkumu při řešení etnologických otázek. Na druhou stranu konfrontace této pestrosti odpovědí, kladení důrazu na určitou obsahovou složku pojmu s výsledky získanými vyhodnocením uzavřených otázek mapující postoje respondentů, přinesla významné poznání. Jak autorka v závěru práce uvádí, multikulturní ideologie alespoň u sledované skupiny pražských vysokoškoláků zásadně přispívá ke korigování deklarovaných postojů ve smyslu potvrzení osobní tolerance a respektování zákonných norem státu (alespoň v oblasti vztahu k cizincům).

Práce Adély Reitermanové by patrně náležela do oblasti zkoumání etnických stereotypů či obrazů druhého (heterostereotypu). Tím, že si zvolila nadřazený pojem, jehož definice je ze své podstaty širší, nabídla nový vhled do dané problematiky. Ukázala výhody i meze takového zkoumání. To, co ji volba nadřazeného pojmu umožnila zejména, je potvrzení teze, že koncepty nemusí vždy souviset s prožívanou objektivní realitou, ale jsou často konstruovány v rámci vize či smyslu, který kultura sleduje, v rámci diskursu, který kultura zavádí.

Na práci Adély Reitermanové vysoce hodnotím zejména koncepčnost, s níž autorka přistoupila k dané problematice. Návazně oceňuji také, že dokázala adekvátně interpretovat sekundární prameny a primární data, stejně jako formulovat závěry. Její schopnost vidět souvislosti mezi jevy však částečně narušuje chvat, v němž byla práce psána. Kdyby autorka měla na práci více času, stal by se text v tomto smyslu propracovanější a ucelenější. Čtenář si totiž musí někdy sám připomínat provázanost zmiňovaných obsahů s předmětem práce. Zlepšení bych také uvítala v oblasti závaznosti a jednotnosti citační normy. Stejně tak bych upřednostnila zařazení příloh až za soupis literatury. Důkazem pracovního úprku jsou pak i dva stránkované vakáty na konci práce.

Práci Adély Reitermanové hodnotím v bodovém pásmu 36 - 38 bodů.

V Praze 6. 10. 2006

Dana Bittnerová